

Les Vocals tòniques del Rossellonès,

per P. BARNILS

§ 1. Aquest article-exposició dels materials continguts en l'*Atlas lingüistique de la France* per al capítol de les vocals tòniques, continua el nostre treball de conjunt començat amb la publicació de *Les vocals finals en el dialecte rossellonès* (Estudis Romànics, 2, pàg. 259 ss.) i seguit posteriorment per *De l'accent en rossellonès* (Butlletí de Dialectologia Catalana, t. V, pàg. 38 ss.). Com ja dèiem en els dits treballs, el camp de les nostres exploracions es limita a les cinc localitats que figuren en l'Atlas (Rivesaltes, Ille-sur-Têt, Olette, Collioure, Arles-sur-Tech), per a les quals seguim conservant la lletra inicial com a abreviatura.

No cal dir que persistim també aquí en el mateix criteri de retranscripció fonètica, mancats com estem de recursos tipogràfics a propòsit per a la reproducció exacta dels exemples originals. Únicament havem cregut oportú el canvi de procediment en ço que afecta l'aportament total dels exemples de cada cas fonètic, del qual en donem sols alguns de mostra, llevat de quan són relativament pocs d'ells mateixos els que es presenten.

ī

§ 2. La ī llarga etimològica, travada o lliure, manté arreu (comp. § 14) el seu caràcter qualitatiu de vocal ī. Exemples:

(104) <i>ābril</i>	(348) <i>grīpi</i>	(191) <i>ēstīu</i>
(110) <i>bāqīstū</i>	(407) <i>dīwun</i>	(776) <i>līri</i>
(117) <i>bunīk</i>	(446) <i>āskrīure</i>	(877) <i>mūskīt</i>
(289) <i>sīnk</i>	(474) <i>āspīgæ</i>	(1745) <i>bīure</i> , etc.

§ 3. No ocorre el mateix, en canvi, en ço que afecta la quantitat. La multitud enorme de variants que registra l'Atlas, amb tota mena de combinacions respecte de les localitats i dels exemples, no deixa pas entreveure la manera de poder formular una regla de caràcter general que compregui tots els casos. Això ens permet concloure, o que la dita quantitat no és una cosa constant en els parlars de les cinc localitats del domini, o que, cas de ser-ho, l'orella del dialectòleg, malgrat la finor envejable que revela haver posseït tractant-se d'altres fenòmens, fou impotent per a recollir les manifestacions d'aquest en particular. Constatem solament una persistència de transcripció igual per a la *i* corresponent a una *i* final romànica (— INUM), i així mateix a la *i* de la desinència - *ir* (— IRE), la *r* de la qual desapareix regularment en el dialecte. En ambdós casos la *i* final és **breu** i mitjana, ço és, ni és oberta ni tancada. Exemples:

(262) <i>kami</i>	(1065) <i>tupi</i>	(917) <i>q̄n̄gri</i>
(340) <i>k̄uci</i>	(1070) <i>pūli</i>	(1323) <i>m̄lsi</i>
(823) <i>m̄ti</i>	(418) <i>fluri</i>	(1360) <i>b̄ni</i>
(875) <i>b̄si</i>	(882) <i>m̄ri</i>	(1525) <i>k̄bri</i> , etc.

§ 4. Els dos casos del paràgraf precedent, per cert també els menys representats en l'Atlas, són, com havem vist, els únics que es deixen comprendre en una regla.

Observem que aquesta particularitat constatada per a la *i* final concorda perfectament amb la que més avall també s'exposa per a les altres vocals. Fora d'això, les vacil·lacions i les diferències de transcripció pullulen en les llistes que tenim establertes per tal d'orientar-nos. En la impossibilitat de donar tot el material recollit i classificat per a tots els casos, ens concretarem a assenyalar-ne una sèrie, que dividirem en dues categories:

- A.) *Exemples amb un sol reflex*
 i B) *Exemples amb més d'un reflex* dins del domini.

A.) *Exemples amb un sol reflex*

§ 5. Amb una *i* breu i tancada:

(104) <i>qbril</i>	(348) <i>gripi</i>	(916) <i>uissus</i>
(110) <i>bařistu</i>	(776) <i>řri</i>	(1105) <i>cinicæ</i>
(117) <i>bunik</i>	(860) <i>miř</i>	(1515) <i>piņæ</i>
(290) <i>sink</i>	(877) <i>mũskit</i>	(1745) <i>biure</i>

I així successivament fins a una quarantena de paraules.

§ 6. Amb una *i* breu i oberta, en aquests pocs:

(38) <i>qmik</i> (1)	(1021) <i>řis</i>	(1235) <i>řis</i>
(972) <i>parřs</i>	(1156) <i>řiks</i>	(1842) <i>asřik</i>

El cas d'existència d'una *i* breu mitjana ja ha estat comentat més amunt § 3.

§ 7. Amb una *i* llarga i tancada, en aquests pocs:

(264) <i>kamizæ</i>	(1194) <i>lunganřsæ</i>	(1521) <i>kuzidæ</i>
(355) <i>kriđæ</i>	(1344) <i>iulipæ</i>	(1529) <i>iřnæ</i>
(796) <i>padriņæ</i>	(1479) <i>karbasřnæ</i>	(1650) <i>diřæ</i>

§ 8. Amb una *i* llarga i oberta, solament en (175) *bridæ*.

B) *Exemples amb més d'un reflex*

§ 9. Amb una *i* breu, tancada o oberta segons les localitats, en

(567) <i>řil</i> OIAR	<i>řil</i> C	(1233) <i>řinnu</i> IR	<i>řinnu</i> OAC
(674) <i>guriř</i> IR	<i>guriř</i> OAC	(1644) <i>bařřit</i> RC	<i>bařřit</i> OIA
(775) <i>řiřiřit</i> •	<i>řiřiřit</i> •	(1716) <i>segit</i> OIC	<i>segit</i> AR

(1) El mateix exemple es retroba en les cartes 1388, 1389.

§ 10. Amb una *i* breu, tancada o mitjana segons les localitats, en

(411)	<i>dīgisli</i> OIRC	<i>dīgesali</i> A
(470)	<i>ambiyi</i> OIC	<i>ambiyi</i> AR
(714)	<i>līgēkāmē</i> IARC	<i>līgēkāmē</i> O
(934)	<i>klābællīnæ</i> AC	<i>klābēllīnē</i> OIR
(729)	<i>dīēs</i> IAC	<i>dīēs</i> OR
(1207)	<i>sārniļ</i> OARC	<i>sārniļ</i> I

§ 11. Amb una *i* breu combinant els dos casos anteriors, en

(678)	<i>bāstīļ</i> R	<i>bāstīļ</i> OAC	<i>bāstīļ</i> I
(1568)	<i>fiļ</i> O	<i>fiļ</i> OIC	<i>fiļ</i> A

§ 12. Amb una *i* tancada, breu o llarga segons les localitats:

	<i>breu</i>	<i>llarga</i>
(319)	<i>bulīļæs</i> OAC	<i>bulīļæs</i> IR
(271)	<i>klābīļæ</i> ARC	<i>klābīļæ</i> IO
(284)	<i>sidrē</i> AIOC	<i>sidrē</i> R
(339)	<i>kuzīnæ</i> A	<i>kuzīnæ</i> CRIO
(539)	<i>frīnē</i> O	<i>frīnæ</i> IARC
(605)	<i>furmīge</i> R	<i>furmīge</i> OIAC
(1030)	<i>gic</i> A	<i>gic</i> OIRC
(1173)	<i>rubīļ</i> OIAR	<i>rubīļ</i> C
(1392)	<i>bīņe</i> RA	<i>bīņe</i> OIC

I així seguint en una quarantena de paraules.

§ 13. Amb una *i* oberta o tancada, breu o llarga, en

	<i>i</i> breu	<i>i</i> llarga	<i>ì</i> llarga
(476)	<i>aspīnē</i> RC	<i>æspīnē</i> OI	<i>æspīnæ</i> A
(758)	<i>nanīļē</i> OAR	<i>lanīļæ</i> C	<i>nanīļæ</i> I
(1019)	<i>piþæ</i> CR	<i>piþe</i> OI	<i>piþæ</i> A
(1396)	<i>bīļæ</i> A	<i>bīļe</i> R	<i>bīļe</i> OIC
(1493)	<i>kārdīnæ</i> I	<i>kārdīnē</i> ORC	<i>kārdīnæ</i> A

§ 14. Abans de cloure aquest capítol de la I, consignem alguns casos excepcionals on trobem isoladament una *e* en compte d'aquella vocal. Són aquests:

(273) <i>kabrīt</i> OC	<i>krqbrīt</i> A	<i>kābrēt</i> IR
(1601) <i>jasīntē</i> OIA	<i>jasīntē</i> R	<i>jasēntæ</i> C
(950) <i>dīt</i> CI	<i>dīt</i> OA	<i>dēt</i> R

(1002) <i>pardīu</i> OAC	<i>pardēu</i> IR
(1080) <i>bīge</i> OARC	<i>bēgæ</i> I
(1367) <i>banīu</i> OAC	<i>banēu</i> IR
(1382) <i>biūdu</i> OIAC	<i>bēiudu</i> R
(1726) <i>tursīt</i> OAC	<i>tūrsēt</i> IR

Als quals es pot afegir la partícula condicional *si* amb els diferents reflexos *si*, *se*, *sē* (406, 511, 764, 806, 1362, 1672).

Ē

§ 15. Fent, de moment, abstracció de ço que afecta a la quantitat dels diferents reflexos de la Ē (v. §§ 34 i 35), notem per endavant que solament una trentena d'exemples ens ofereixen una *ē* en tot el domini. Els dits exemples són aquests:

ē breu

(337) <i>kurējæ</i>	(895) <i>nābēīæ</i>	(1211) <i>sēgle</i>
(362) <i>krēce</i>	(902) <i>nēspræ</i>	(1212) <i>sētze</i>
(428) <i>drēt</i>	(903) <i>nēu</i>	(1237) <i>sēt</i>
(494) <i>astēlē</i>	(904) <i>nēbæ</i>	(1328) <i>trētze</i>
(551) <i>skērdæ</i>	(946) <i>urēlæ</i>	(1333) <i>trēs</i>
(629) <i>skērcæ</i>	(1004) <i>jubērt</i>	(1408) <i>bēuræ</i>
(636) <i>jinēbre</i>	(1135) <i>ræsēbre</i>	(1485) <i>kampanētæ</i>
(789) <i>uzērdæ</i>	(1137) <i>rēsēbi</i>	(1502) <i>kābēkē</i>
(832) <i>matēyc</i>	(1209) <i>sēk</i>	(1665) <i>krēu</i>
		(1742) <i>bēru</i>

§ 16. I, paral·lelament, una vintena escassa de mots amb una *é* breu, també general en tot el territori:

(270) <i>kəbəl</i>	(684) <i>arnəzus</i>	(1158) <i>sənsə</i>
(311) <i>kumənsən</i>	(708) <i>jaumət</i>	(1343) <i>iəulə</i>
(316) <i>kunjət</i>	(750) <i>ləngə</i>	(1534) <i>dəuteş</i>
(341) <i>kəni bət</i>	(1050) <i>pəzu</i>	(1722) <i>tələ</i>
(405) <i>diumənje</i>	(1089) <i>pənre</i>	(1835) <i>rubəl</i>
		(1855) <i>mulət</i>

i uns pocs amb una *é* llarga:

(937) <i>səbæ</i>	(1376) <i>bərt, bərdæ</i>
(1709) <i>sədə</i>	(1308) <i>tələ</i>

§ 17. Fora de la llista anotada en el paràgraf precedent, els altres exemples ens donen els reflexos *e*, *ɛ* amb quantitat diversa i diferentment repartits segons les localitats. La sèrie més nombrosa està constituïda per una cinquantena d'exemples amb els dits reflexos **breus**:

<i>é</i> breu	<i>é</i> breu
(142) <i>bəure</i> R	<i>bəure</i> OIAC
(341) <i>gəni bət</i> IAR	<i>gəni bət</i> OC
(423) <i>dutšənə</i> R	<i>dutšənə</i> OIAC
(599) <i>fjət</i> I	<i>fjət</i> OARC
(618) <i>fəms</i> RC	<i>fəms</i> OIA
(766) <i>lüert</i> O	<i>lüert</i> IARC
(890) <i>pəret</i> C	<i>pəret</i> OIAR
(1032) <i>płe</i> ARC	<i>płe</i> IO
(1052) <i>pəi</i> OIR	<i>pəye</i> AC
(1332) <i>trənte</i> ORC	<i>trənte</i> IA
(1333) <i>trəs</i> O	<i>trəs</i> IARC
(1830) <i>bəšk</i> OI	<i>bəšk</i> ARC

I així seguint, sense que atinem a veure la manera de formular una regla, ni de caràcter general ni especial, per a algun dels parlars.

§ 18. Una cosa semblant es pot dir dels pocs exemples que tenen així mateix els reflexos *e*, *ɛ* llargs:

	<i>é</i> llarga	<i>é</i> llarga
(36)	<i>luzétæ</i> C	<i>luzétɛ</i> OIAR
(177)	<i>bruétɛ</i> R	<i>bruétɛ</i> OIAC
(200)	<i>kurésmɛ</i> OIRC	<i>kurézmæ</i> A
(235)	<i>kəřétɛ</i> R	<i>kəřétɛ</i> OIAC
(298)	<i>klarínétɛ</i> »	<i>klarínétɛ</i> »
(427)	<i>drétɛ</i> »	<i>drétɛ</i> »
(990)	<i>pénæ</i> IARC	<i>péne</i> O
(1379)	<i>bése</i> RC	<i>bése</i> OIA
(1901)	<i>rétɛ</i> R	<i>rétɛ</i> OIAC

§ 19. Es redueix a una dotzena d'exemples aquesta combinació de l'únic reflex *e*, **breu** o **llarg**:

	<i>é</i> breu	<i>é</i> llarga
(337)	<i>kuréjæ</i> IA	<i>kuréje</i> ORC
(362)	<i>kréce</i> IARC	<i>kréce</i> O
(494)	<i>əstétɛ</i> R	<i>əstétɛ</i> OIAC
(636)	<i>jinébre</i> IR	<i>jinébre</i> OAC
(895)	<i>naǰétæ</i> AR	<i>naǰétɛ</i> OIC
(902)	<i>néspræ</i> AC	<i>néspre</i> OIR
(946)	<i>urétæ</i> AR	<i>urétɛ</i> OIC
(1137)	<i>resəbi</i> OAC	<i>rəbi</i> IR
(1211)	<i>ségle</i> O	<i>ségle</i> IARC
(1212)	<i>sétze</i> OAR	<i>sédze</i> IC
(1502)	<i>kəbétɛ</i> R	<i>kəbétɛ</i> OIAC
(1742)	<i>bétu</i> IAR	<i>bétu</i> OC

§ 20. Els casos de *e*, *ɛ*, ambdues vocals amb quantitat variable, els trobem distribuïts amb els quatre reflexos:

	<i>é</i> breu	<i>é</i> breu	<i>é</i> llarga	<i>é</i> llarga
(130)	<i>məntétæ</i> I	<i>məntétæ</i> AO	<i>məntétɛ</i> R	<i>məntétæ</i> C
(437)	<i>əskéne</i> RC	<i>əskéne</i> O	<i>əskénæ</i> A	<i>əskénæ</i> I
(525)	<i>élɛs</i> R	<i>élæs</i> OA	<i>élæs</i> I	<i>élæs</i> C
(1357)	<i>brémɛs</i> RC	<i>brémæs</i> O	<i>brémæs</i> I	<i>brémæs</i> A

§ 21. Amb els tres reflexos:

é breu	é breu	é llarga
(419) <i>askêne</i> R	<i>askêne</i> O	<i>askêneæ</i> IAR
(612) <i>frêt</i> I	<i>frêt</i> ARO	<i>frêt</i> C

§ 22. I aquesta sèrie més nombrosa, en què hi ha la variant de la *ɛ* oberta llarga:

é breu	é breu	é llarga
(35) <i>alùmète</i> R	<i>alùmète</i> OC	<i>alùmèteæ</i> IA
(99) ⁽¹⁾ <i>bèure</i> »	<i>bèure</i> OI	<i>bèure</i> AC
(123) <i>muştêlɔ</i> »	<i>muştêlæ</i> C	<i>muştêlæ</i> OIA
(144) <i>lène</i> »	<i>lèneæ</i> AC	<i>lèneæ</i> OI
(229) <i>kandêlɔ</i> »	<i>kandêlæ</i> OAC	<i>kandêlæ</i> I
(585) <i>fêce</i> »	<i>fêce</i> OC	<i>fêce</i> IA
(1054) <i>pège</i> »	<i>pègeæ</i> IAC	<i>pège</i> O
(1209) <i>sêke</i> »	<i>sêkæ</i> AC	<i>sêke</i> OI
(1273) <i>taulète</i> »	<i>taulèteæ</i> C	<i>taulèteæ</i> OIA
(1546) <i>ampêne</i> »	<i>ampêneæ</i> O	<i>ampêneæ</i> IA

i on és remarcable la constància amb què es manifesta el fenomen a la localitat R.

§ 23. Amb els tres reflexos:

é breu	é llarga	é llarga
(351) <i>krêstæ</i> AC	<i>krêstæ</i> OI	<i>krêstæ</i> R
(524) <i>astrête</i> OC	<i>astrêteæ</i> IC	<i>astrêteæ</i> »
(940) <i>malêtæ</i> C	<i>amulêteæ</i> OIA	<i>amulêteæ</i> »
(1135) <i>rêsbre</i> O	<i>rêsbreæ</i> IAC	<i>rêsbreæ</i> »
(1356) <i>bênæ</i> A	<i>bênææ</i> OIC	<i>bênææ</i> »
(1378) <i>berbênæ</i> A	<i>berbênææ</i> OC	<i>berbênææ</i> IR

(1) El mateix exemple, amb igual resultat, a la carta 1408.

§ 24. Amb els tres reflexos, com els anteriors, però amb la vocal *e* breu tancada, tenim:

	é breu	é llarga	é llarga
(1)	<i>qbélæ</i> ARC	<i>qbélæ</i> I	<i>qbéle</i> O
(221)	<i>kadénæ</i> I	<i>kadéne</i> R	<i>kadéne</i> OAC
(604)	<i>furéle</i> R	<i>furéltæ</i> C	<i>furéle</i> OIA
(1160)	<i>acyéltæ</i> A	<i>céltæ</i> R	<i>acéltæ</i> OIC
(1428)	<i>alzénæ</i> C	<i>alzéne</i> OIR	<i>alzénæ</i> A
(1496)	<i>karéltæ</i> R	<i>karéltæ</i> IAC	<i>karéltæ</i> O
(1848)	<i>astébtæ</i> »	<i>astébtæ</i> I	<i>astébtæ</i> OAC

	é breu	é breu	e breu
(1081)	<i>púge</i> OIC	<i>púgé</i> A	<i>púge</i> R
(1200)		<i>sapigé</i> OIAC	<i>sapigye</i> »
(1414)	<i>bulgé</i> »	<i>bulgé</i> A	<i>bulge</i> »

§ 25. Amb els dos reflexos:

	é breu	é llarga
(916)	<i>négre</i> R	<i>négre</i> OIAC
	é breu	é llarga
(1504)	<i>klédæ</i> A	<i>kléde</i> OIRC

Registrem els pocs exemples que, per raons especials en cada un d'ells, donen una *i*, tals com

(222)	<i>kadiŕe</i>	(1129)	<i>rŕm</i>
(287)	<i>sŕle</i>	(1714)	<i>subŕu</i>
(293)	<i>sŕæ</i>	(182c)	<i>biztæ</i>
(983, 984)	<i>páŕs</i>		

§ 26. Són d'ordre morfològic, i cauen, en conseqüència, fora d'aquest capítol de fonètica, aquests casos amb els reflexos

	í breu	i breu
(94)	<i>tɛniɛs</i> OI	<i>tɛniɛs</i> ARC
(143)	<i>bɔbiɛ</i> OIAC	<i>bɔbie</i> R
(536)	<i>kɔliɛ</i> OAC	<i>kɔliɛ</i> IR
(1405)	<i>bibiɛ</i> ORC	<i>bibiɛ</i> IA

i altres per l'estil, fins a una vintena.

§ 27. Remarquem, per acabar, en el rossellonès, l'existència isolada d'una *æ* en posició tònica; el qual fenomen, semblant al característic de la *é* del mallorquí, no havia estat assenyalat fins ara en cap altre grup dels dialectes catalans. Els casos en què trobem assenyalada la dita vocal en l'Atlas, alternant amb altres reflexos ja coneguts i exposats més amunt, són aquests:

(607)	<i>fræskæ</i> A	(1047)	<i>pære</i> O
(1053)	<i>pæbre</i> OIA	(1753)	<i>amælle</i> OIA (1)

Ë

§ 28. La *Ë* oberta té com a representant normal una *é* llarga o breu, així mateix oberta, malgrat els casos nombrosos en els quals la qualitat de la vocal se'ns mostra pertorbada. Això s'ha d'entendre, naturalment, quant al desplegament espontani de la vocal. Per al desplegament condicionat, v. § 33 segs.

§ 29. La *Ë* oberta dona arreu una *é* breu en una quarantena d'exemples. Heu's-ne aquí alguns:

(49)	<i>aprés</i>	(392)	<i>darére</i>	(852)	<i>mél</i>
(129)	<i>béstis</i>	(404)	<i>déu</i>	(1318)	<i>sémpre</i>
(148)	<i>bén</i>	(415)	<i>dézesét</i>	(1389)	<i>béj</i>
(285)	<i>sél</i>	(698)	<i>ibérn</i>	(1803)	<i>sipré</i>

(1) Notem el cas isolat *amælle*, de la mateixa carta, en la localitat C.

§ 30. Solament en vuit casos trobem la *é* llarga:

(174) <i>bratjēllæ</i>	(743) <i>lējæ</i>	(1299) <i>tēƿæ</i>
(510) <i>ēræ</i>	(1011) <i>ƿēsæ</i>	(1619) <i>manibēlæ</i>
(635) <i>jinēstæ</i>	(1215) <i>sæmēlæ</i>	

§ 31. El grup d'exemples resumint els dos casos precedents (§§ 29 i 30) és particularment nodrit, per bé que en ell la quantitat se'ns presenta distribuïda sense un predomini notable de l'un sobre l'altre. Exemples:

<i>é</i> breu	<i>é</i> llarga
(263) <i>cimanēlæ</i> IARC	<i>cimanēle</i> O
(453) <i>eglēzi</i> OAC	<i>iglēzi</i> IR
(549) <i>jinēstræ</i> C	<i>jinēstre</i> OIAR
(552) <i>fēru</i> OIAC	<i>fēru</i> R
(556) <i>fēstæ</i> IA	<i>fēstæ</i> ORC
(565) <i>fēbræ</i> IA	<i>fēbræ</i> ORC
(586) <i>ērbæ</i> IARC	<i>ērbæ</i> O
(625) <i>tēƿæ</i> A	<i>tēƿæ</i> OIRC
(769) <i>lēbre</i> R	<i>lēbre</i> OIAC
(1652) <i>ubērt</i> IAR	<i>ubērt</i> OC

I així seguint fins a una vintena forta de paraules.

§ 32. La *é* deu sonar particularment oberta davant de consonants com *l* i *ƿ*. No sabríem explicar d'altra manera aquests tres exemples, que s'aparten de les llistes generals donades (compari's § 27):

(632) <i>jēlæ</i> C	<i>jāle</i> R	<i>fyæle</i> OIA
(1205)	<i>sāƿæ</i> IRC	<i>sæƿæ</i> OA
(1628) <i>mīkæl</i> R		<i>mīkæl</i> OIAC

El cas de (996) *ƿānsi* és isolat, i cal considerar-lo més aviat com un fet d'ordre morfològic.

§ 33. Les consonants nasals i palatals deixen sentir llur influència en l'evolució de la *é*, que torna *é breu* (1):

(211) <i>sén</i>	(1358) <i>bénræ</i>
(634) <i>jénre</i>	(1359) <i>dibéndres</i>
(639) <i>jén</i>	(1369) <i>bén</i>
(1055) <i>ténræ</i>	(1686) <i>púden</i>
(219) <i>særbél</i>	(965) <i>sistél</i>
(295) <i>sizél</i>	(1354) <i>badél</i>
(497) <i>qsturnél</i>	(1723) <i>tqmburél</i>
(822) <i>martél</i>	(1789) <i>kádeł</i>

L'únic cas de diferent estructura fonètica (512) *érem*, és d'ordre morfològic. Altrament, es pot notar que, en tots els exemples exposats, es tracta d'una vocal travada; i, quant a les consonants palatals, de consonants que tenen aquell caràcter per desenrotllament vulgar posterior.

§ 34. El cos d'exemples que ofereixen una pertorbació en el tractament de la vocal tònica, comparat amb el que més amunt s'exposa, és ben considerable. La dita pertorbació ve assenyalada pels reflexos *é* i *é breus*, amb els quals les localitats estableixen una espècie de compromís fonètic en relació als resultats consignats fins ara. Exemples:

<i>é</i> breu	<i>é</i> breu
(86) <i>ténæs</i> OIRC	<i>ténæs</i> A
(380) <i>desémbre</i> »	<i>desémbre</i> »
(433) <i>qigárdæn</i> R	<i>qigárdæn</i> OIAC
(442) <i>pél</i> A	<i>pél</i> OIRC
(513) <i>éren</i> OR	<i>éren</i> IAC
(826) <i>dúlen</i> IAR	<i>dúlen</i> OC
(837) <i>méntæ</i> IARC	<i>méntæ</i> O
(1014) <i>pére</i> OC	<i>pére</i> A
(1290) <i>téms</i> RC	<i>téms</i> OIA
(1438) <i>qprænæn</i> ORC	<i>qprænæn</i> IA

I així seguint fins a una quarantena de paraules.

(1) Els exemples de vocal *é* llarga, o alternant breu i llarga, es redueixen a tres: (1658) *parpélæ* per al primer cas, i (319) *astélæ*s, (938) *usél* per al segon.

§ 35. Les consonants palatals han condicionat una evolució, també palatal, de la *e*, fent-la pujar fins al grau extrem anterior de l'escala vocàlica. Els exemples són, malauradament, escassos; i les vocals tòniques que comporten, presenten encara modalitats diferents. Aquestes són *i* llarga, *í*, *í*, *i* breus i *é*, distribuïdes així:

	<i>i</i> breu	<i>í</i> breu	<i>i</i>	<i>i</i> llarga	<i>e</i>
(78)	<i>qyirt</i> R			<i>yire</i> OIAC	
(114)	<i>míte</i> OA			<i>mijæ</i> IRC	
(388)	<i>míje</i> RC		<i>míje</i> A	<i>míje</i> OI	
(696)	<i>qyir</i> OARC		<i>qyirt</i> I		
(856)	<i>míe</i> OIAR	<i>míe</i> C			
(856)	<i>míe</i> O	<i>míe</i> IAC	<i>míe</i> R		
(1632)	<i>míje</i> OIAR		<i>míje</i> C		
(587)				<i>fírae</i>	
(1695)				<i>qyire</i>	
(778)		<i>líit</i> OA			<i>léit</i> IC

Aquest darrer amb la forma *léit* R.

A

§ 36. L'Atlas no presenta, per a cap altra de les vocals tòniques, una multitud tan considerable d'exemples (uns 350 aproximadament), i d'una unitat tan gran en el seu tractament, com per a la *A*, que té, com a reflex normal (*i*) en tot el domini, una *é* breu. Exemples:

(4) <i>rəpəru</i>	(73) <i>kəritət</i>	(194) <i>gəbi</i>
(39) <i>əv pəsət</i>	(108) <i>bələnsæ</i>	(320) <i>gəl</i>
(43) <i>əniməls</i>	(132) <i>əbiət</i>	(386) <i>dəmə</i>
(58) <i>ərməri</i>	(135) <i>blənkæ</i>	(425) <i>drəp</i>

I, amb aquests, totes les formes infinitives en -ARE. Exemples:

(22) <i>sərəkə</i>	(62) <i>əsəntə</i>	(66) <i>əkulə</i>
(59) <i>əřənkə</i>	(65) <i>əstəkə</i>	(77) <i>əbənsə</i>

(1) Són casos isolats i excepcionals els que presenten una *ā* estranya al rossetonès, com (93) *kəwānt* C, (135) *blānk* I.

§ 37. Solament una dotzena de formes, així mateix infinitives, tenen, com a vocals tòniques, la *q* breu del paràgraf anterior i la *æ*. Aquesta darrera vocal, també breu, és exclusiva del punt R, i ha d'atribuir-se al reculament de l'accent. Heu's-les aquí:

	<i>q</i> llarga		<i>é</i> breu
(6)	<i>krumpq</i> OIAC		<i>krumpæ</i> R
(305)	<i>klābq</i> »		<i>klābæ</i> »
(595)	<i>furjq</i> »		<i>furjæ</i> »
(626)	<i>gurdq</i> »		<i>gwardæ</i> »
(628)	<i>gustq</i> »		<i>gwaſtæ</i> »
(666)	<i>ampæliq</i> »		<i>ampæliæ</i> »
(851)	<i>myulq</i> »		<i>myoúlæ</i> »
(988)	<i>pąskq</i> »		<i>pąskæ</i> »
(991)	<i>pālq</i> »		<i>pālæ</i> »
(1216)	<i>sembrq</i> »		<i>sembræ</i> »
(1462)	<i>brąmq</i> OIC		<i>brāmæ</i> »
(1861)	<i>mądurq</i> »		<i>mąduræ</i> »

El penúltim exemple, amb la localitat A, fent excepcionalment *brąmq*, amb la vocal final llarga.

Fora d'aquests i del cas isolat (483) *prubq* OARC *pruba* I, presenten uns reflexos iguals, encara que amb distribució diferent, solament

(1616)	<i>mąlgrąt</i> OAC		<i>mąlgræt</i> IR
(1626)	<i>męstął</i> »		<i>męstæł</i> »

§ 38. Una sèrie ben important d'exemples ostenten com a reflex una *q* llarga en tot el domini. És aquí particularment interessant d'observar que en tots ells la vocal tònica és lliure.

<i>q</i> llarga			
(18)	<i>qłæ</i>	(195)	<i>brusądæ</i>
(30)	<i>bąji</i>	(247)	<i>kąbræ</i>
(56)	<i>plątæ</i>	(276)	<i>kązæ</i>
(81)	<i>sįbądæ</i>	(286)	<i>sigąʔu</i>
(121)	<i>bękąsæ</i>	(458)	<i>ąnkąræ</i>
(169)	<i>brązæ</i>	(561)	<i>fąbæ</i>

I així seguint fins a una quarantena de paraules aproximadament.

§ 39. Els únics exemples que, en síl·laba travada, donen en tots els punts una *ə* llarga, són:

(159) <i>burəynæ</i>	(803) <i>mələl̥tæ</i>
(451) <i>əstə̀blæ</i>	(828) <i>mə̀lbæ</i>
(461) <i>məynə̀jye</i>	(1199) <i>sə̀lbə̀jæ̀s</i>
(641) <i>gə̀rbæ̀s</i>	(1383) <i>kə̀rn</i>
(688) <i>əretə̀jye</i>	(1395) <i>bilə̀jye</i>

§ 40. Conservant la mateixa qualitat de vocal *ə* oberta, però amb la quantitat variant segons les localitats i segons els exemples, en registrem una multitud que, com en altres casos, tampoc ens permet orientar-nos vers la regla que presideix la seva distribució. Heu's-ne aquí una mostra:

<i>ə</i> breu	<i>ə</i> llarga
(50) <i>arə̀næ</i> IRC	<i>arə̀ne</i> OA
(79) <i>əbə̀ræ</i> IA	<i>əbə̀re</i> ORC
(111) <i>bə̀rbə</i> R	<i>bə̀rbə</i> OIAC
(269) <i>kə̀bəl̥</i> OIRC	<i>kə̀bəl̥</i> A
(171) <i>brəs</i> OIR	<i>brəs</i> AC
(346) <i>grə̀pə̀nt</i> OIAC	<i>grə̀pə̀n</i> R
(373) <i>kə̀lsæ̀s</i> OIA	<i>kə̀lsə̀s</i> RC
(436) <i>əskə̀l̥æ</i> IRC	<i>əskə̀l̥ə</i> OA
(472) <i>əspə̀ll̥æ</i> A	<i>əspə̀ll̥æ</i> IAC
(542) <i>də̀lə̀ire</i> OARC	<i>də̀lə̀ire</i> I
(579) <i>flə̀mæ</i> C	<i>flə̀me</i> OIAR
(613) <i>frumə̀tje</i> O	<i>frumə̀tje</i> IARC

I així seguint fins a més d'un centenar de paraules, entre les quals si bé no seria difícil constituir sèries més o menys nombroses que s'igualessin en la repartició quantitativa de la vocal tònica, no per això ens orienten gens en el sentit que indicàvem (§ 40).

§ 41. Pertanyents en part al paràgraf 36, en part al paràgraf del qual constitueixen en certa manera una excepció, cal anotar els sis verbs següents:

<i>a</i> breu	<i>a</i> llarga
(98) <i>kə́lə</i> ARC	<i>kə́lə</i> OI
(492) <i>əsturnudə́</i> OARC	<i>əstərnudə́</i> I
(894) <i>nə́də</i> OIAR	<i>nədə́</i> C
(1248) <i>sudə́</i> OIRC	<i>sudə́</i> A
(1277) <i>kə́lə</i> IARC	<i>kə́lə</i> O
(1633) <i>mərə́lə</i> OIAR	<i>mərə́lə</i> C

§ 42. La *a* del sufix *-ARIU* torna regularment *é* breu:

(57) <i>dinə́s</i>	(1167) <i>ruzé</i>
(203) <i>selé</i>	(1225) <i>sə́rəlé</i>
(218) <i>sireré</i>	(1622) <i>mə́rgilé</i>
(326) <i>sə́bəté</i>	(1659) <i>preségé</i>
(671) <i>gruzelé</i>	(1781) <i>kə́rəlé</i>
(918) <i>bə́ləné</i>	(1841) <i>lə́uré</i>

§ 43. Una bona col·lecció d'exemples (aproximadament una vintena), ofereixen una pertorbació en el tractament qualitatiu de la dita *é*; entre els quals, però, domina el reflex que acabem de donar com a normal:

<i>é</i> breu	<i>é</i> breu
(152) <i>kə́rnışé</i> OIAR	<i>kə́rnışé</i> C
(237) <i>kə́rbuné</i> »	<i>kə́rbuné</i> »
(562) <i>fə́bré</i> OIAC	<i>fə́bré</i> R
(711) <i>jə́cné</i> »	<i>jə́cnér</i> »
(838) <i>fə́sté</i> OIAR	<i>fə́sté</i> C
(1510) <i>kuduné</i> »	<i>kuduné</i> »

§ 44. Les formes femenines del mateix sufix, coincidint amb el reflex donat més amunt (§ 43), s'inclinen principalment a la *é* llarga; la qual cosa, d'altra part, no és sorprenent si es té en compte la tendència a allargar la vocal en posició lliure (cf. § 38).

Exemples:

ɛ breu	ɛ llarga
(228) <i>kəndelɛrɛ</i> R	<i>kəndelɛrɛ</i> OIAC
(367) <i>kulɛrɛ</i> »	<i>kulɛrɛ</i> »
(1006) <i>pəstɛrɛ</i> »	<i>pəstɛrɛ</i> »
(1013) <i>rətɛrɛ</i> »	<i>rətɛrɛ</i> »
(1718) <i>təupinɛrɛ</i> »	<i>təupinɛrɛ</i> »
(1849) <i>mətinɛrɛ</i> »	<i>mətinɛrɛ</i> »
(1093) <i>primɛbɛrɛ</i> »	<i>primɛbɛrɛ</i> IARC

on el darrer és, com es pot veure, l'únic que altera la distribució general de quantitat que acusen els altres.

§ 45. La generalització de la *ɛ llarga* a totes les localitats, està representada per

ɛ llarga	
(20) <i>ɛrɛ</i>	(1092) <i>primɛbɛrɛ</i>
(357) <i>kriɛrɛ</i>	(1562) <i>aygɛrɛ</i>

i també (217) *sirɛrɛ*, que dona, excepcionalment, *sirɛrɛ* en I.

§ 46. Paral·lelament al cas ja més amunt exposat, constatem també una pertorbació del tipus *ɛ llarga* en aquests tres exemples:

ɛ llarga	ɛ llarga
(1184) <i>səlɛrɛ</i> OIC	<i>səlɛrɛ</i> AR
(1879) <i>pɛbrɛrɛ</i> OIAC	<i>pɛbrɛrɛ</i> R
(1906) <i>kucinɛrɛ</i> »	<i>kucinɛrɛ</i> »

§ 47. Són indubtablement deguts a la influència francesa els exemples en què la A del sufix presenta, al costat d'un dels reflexos anotats fins ara, un element palatal adés vocàlic, adés consonàntic, procedent de *rj* i combinat amb aquell en diftong crei-

xent. Les variants recollides amb la *i* o la *e* diftongals, sempre breus, són aquestes:

(846)	<i>mąstŭ</i> OI	<i>mąstŭ</i> AC	<i>mąstŭ</i> R	
(962)	<i>ubrię</i> »	<i>ubrię</i> A	<i>ubrię</i> RC	
(902)	<i>nęsprię</i> R	<i>nęsprię</i> OIAC		
(8)	<i>ąsyę</i> OIAC	<i>ąsyę</i> R		
(157)	<i>buląnjyę</i> AOI	<i>buląnjyę</i> RC		
(244)	<i>carpąntyę</i> IAR	<i>carpąntę</i> O		<i>carpąntyę</i> C
(644)	<i>ŭbyę</i>			
(756)	<i>ląnyę</i> A	<i>lųę</i> OIC		<i>ląnyę</i> R
(927)	<i>nųgyę</i> R	<i>nųę</i> OIA	<i>nųę</i> C	
(1020)	<i>bargyę</i> »	<i>bargyę</i> OIAC		
(1088)	<i>prumyę</i> O	<i>primę</i> C	<i>prime</i> I	<i>primer</i> AR
(1255)	<i>supyęra</i> OIC (1)	<i>supyęra</i> A	<i>supyęra</i> R	
(1567)	<i>figęra</i> R	<i>figęra</i> I (1)	<i>figyęra</i> OAC (1)	
(1748)	<i>brŭkukųę</i> ARC	<i>brŭkukųę</i> OI		

Es d'observar que, en la col·lecció que acabem de transcriure, el tipus vocàlic dominant a la tònica és la *ę* breu, malgrat el veïnatge dels sons palatals que el precedeixen; la qual cosa s'acorda perfectament amb el reflex donat com a normal.

§ 48. Fem aquí esment d'uns pocs exemples de A + palatal, que donen arreu, igualment, *ę* breu:

<i>ę</i> breu			
(469) <i>ambiyærę</i>	(533) <i>ŭę</i>	(799) <i>mę</i>	(1202) <i>sąbąrę</i>
(529) <i>ŭę</i>	(746) <i>lę</i>	(1041) <i>męs</i>	(1233) <i>ŭę</i>

Concorrent amb *ę* breu, trobem esporàdicament la *ę* llarga, la *e* llarga i breu, i la *e* breu:

<i>ę</i> breu	<i>ę</i> breu	<i>ę</i> llarga	<i>e</i> llarga	<i>e</i>
(611) <i>fręce</i> OR		<i>fręce</i> IAC		
(484) <i>ęyt</i> OIA			<i>ey</i> RC	
(530) <i>ŭę</i> IAC	<i>ŭę</i> R			<i>ŭę</i> O

(1) De tota la sèrie, aquest exemple té aquí la *ę* llarga (comp. § 44).

§ 49. Atesa la gran replega d'exemples consignats per al tractament de la A, és ben notable l'escassetat que n'hi ha dels que s'aparten dels tipus *ǫ* breu o llarga donats com a normals (§§ 36 i segs.). Citem aquí els que havem trobat, entre els quals predomina l'adverbi de negació *pas*

	<i>ǫ</i> breu		<i>ǫ</i> breu	<i>ǫ</i> llarga	<i>ǫ</i> llarga
(26)	<i>bǫ</i>	OIRC	<i>bǫ</i>	A	
(89, 817)	<i>pas</i>	OIAR	<i>pas</i>	C	
(896, 900, 901)	»	OIRC	»	A	
(101)	»	OIR	»	AC	
(897)	»	OIRC	»	A	
(1409)	»	OIR	»	»	<i>pas</i> C
(1650)	»	OIAR	»	C	
(12)	»	IR	»	»	A <i>pas</i> O
(625)	<i>gwardǫ</i>	OIRC	<i>gwardǫ</i>	A	
(206)	<i>ǫp̄it</i>	OIR		<i>ǫp̄it</i>	AC
(803)	<i>maǫlǫl</i>	»		<i>maǫlǫl</i>	A <i>maǫlǫl</i> C
(1656)				<i>p̄aste</i>	OA <i>p̄astǫ</i> IRC

i on, com és fàcil de comprovar, la majoria dels casos i de les localitats es decideixen per la vocal *ǫ* breu (comp. § 36).

Q

§ 50. La Q es reproduceix, quant al seu caràcter de vocal oberta, amb gran fidelitat, en el nostre dialecte. Quantitativament, abstracció feta dels casos especials que més avall es comenten, el tipus normal és la *ǫ* breu (1). Exemples:

(141) <i>bǫs</i>	(659) <i>grǫsǫ</i>	(1035) <i>plǫ</i>
(281) <i>p̄ǫlǫt</i>	(729) <i>jǫk</i>	(1064) <i>p̄ǫrtǫn</i>
(306) <i>kǫr</i>	(944) <i>ǫrt</i>	(1245) <i>sǫrt</i>
(395) <i>dǫl</i>	(953) <i>ǫsus</i>	(1527) <i>kǫure</i>

I així seguint fins a una seixantena de paraules.

(1) Citem el cas excepcional de *ǫ* (1712) *sǫn* AC.

§ 51. Anàlogament a ço que ocorre en les altres vocals, tampoc manca en la nostra el tipus *ó llarga* com a reflex únic. Els exemples d'aquest cas són:

(202) <i>hæsærólæ</i>	(382) <i>dæfóræ</i>	(849) <i>mólæ</i>	(1613) <i>lósæ</i>
(204) <i>kóbæ</i>	(435) <i>æælólæ</i>	(1042) <i>þófæ</i>	(1644) <i>nóbæ</i>
(300) <i>klóðe</i>	(668) <i>grænó'æ</i>	(1165) <i>rózæ</i>	(1728) <i>aróðé</i>
(334) <i>kulóbræ</i>	(814) <i>óme</i>	(1170) <i>róðæ</i>	(1881) <i>lókæ</i>

§ 52. Els exemples amb *ó*, repartits quantitativament segons les localitats, amb tot i ésser relativament nombrosos (cosa d'unus quaranta), no arriben a la xifra del cas primer (§ 50). Citem-ne alguns:

<i>ó</i> breu	<i>ó</i> llarga
(119) <i>óme</i> I	<i>óme</i> OARC
(120) <i>fórsæ</i> OARC	<i>fórsæ</i> I
(282) <i>kózæs</i> A	<i>kózæs</i> OIRC
(548) <i>dónæ</i> AR	<i>dónæ</i> OIC
(571) <i>filólæ</i> C	<i>filólæ</i> OIAR
(650) <i>mórs</i> IARC	<i>mórs</i> O
(716) <i>grógæ</i> ARC	<i>grógæ</i> OI
(720) <i>dijóús</i> IAR	<i>dijóús</i> OC
(848) <i>móbble</i> IR	<i>móbble</i> OAC
(936) <i>ókæ</i> OR	<i>ókæ</i> IAC

§ 53. Les consonants nasals i palatals ocasionen també una evolució especial de la *o* (comp. § 35). Aquesta traspassa l'etapa vocàlica immediata *o* per a convertir-se en una *u* de quantitat i qualitat diverses. El tipus dominant, però, és la *ú breu*.

Exemples:

(147) <i>búnæ</i>	(1060) <i>þun</i>
(148) <i>búns</i>	(1334) <i>kúntræ</i>
(368) <i>kúire</i>	(1384) <i>búit</i>
(592) <i>fun</i>	(1384) <i>búðæ</i>
(703) <i>buyt</i>	(1415) <i>bui</i>

§ 54. El predomini assenyalat del tipus *ú* breu es fa ben sensible passant els ulls per les llistes d'exemples de la mateixa categoria, on concorren, a més, la *ú* llarga i la *ú* mitja breu:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> llarga
(72) <i>q̄b̄uy</i> O	<i>q̄b̄úi</i> IAC (1)
(369) <i>k̄úyt</i> OIAC	<i>k̄úyt</i> R
(370) <i>k̄úc̄æ</i> OAC	<i>k̄úc̄æ</i> IR
(413) <i>dezeb̄úyt</i> OARC	<i>dezeb̄úyt</i> I
(559) <i>f̄ú̄l̄æ</i> AR	<i>f̄ú̄l̄æ</i> OIC

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(147) <i>b̄ú</i> R	<i>b̄ú</i> OIAC
(502) <i>b̄ún</i> AC	<i>b̄ú</i> OIR
(504) <i>b̄ún</i> OIAC	<i>b̄ú</i> R
(656) <i>b̄ún</i> OARC	<i>b̄ún</i> I
(729) <i>b̄úyt</i> ARC	<i>b̄úyt</i> OI
(1085) <i>p̄úki</i> OIA	<i>p̄úgi</i> RC
(1290) <i>b̄ún</i> IARC	<i>b̄ún</i> O
(1415) <i>b̄úi</i> ORC	<i>b̄úi</i> IA
(1625) <i>k̄úid̄æ</i> ARC	<i>k̄úid̄æ</i> OI

§ 55. Als dos casos anteriorment exposats, cal afegir el desenrotllament excepcional de NOCTEM, que fa (929) *n̄it* OA, *n̄it* IRC. Fora d'aquest, tenim OCULUM: (323) *ú̄l̄* OIRC, *ú̄l̄* A; (932) *ú̄ls* ORC, *ú̄ls* I (1), *ú̄ls* A; (933) *ú̄ls* OARC, *ú̄ls* I (2); que ni quantitativament ni qualitativament s'acorden en absolut amb la regla establerta.

Són d'ordre purament flexional, i explicables per una analogia amb les formes arizotòniques, (1316) *t̄úrse* RC, *t̄úrse* AO, *t̄úrse* I (2); (1806) *d̄úrmēs* O, *d̄úrmēs* ARCI; que, com es pot veure, no tenen res a fer amb influències nasals ni palatals.

(1) R consonantitza la vocal, fent *q̄b̄wi*.

(2) Aquest punt dóna, excepcionalment, la vocal com a breu.

§ 56. D'exemples pertorbats en llur evolució, n'hi ha relativament pocs. Els que ostenten en tot el domini la vocal *ó* breu, reflex oposat al normal (§ 50), es redueixen a un, reproduït quatre vegades: (188) *αε,φ*; (1202, 1616) *αε,γφ*; (1679) *αε,φ*. La sèrie més nombrosa, comptant un total de deu paraules, correspon a l'alternància de *ó* i *ò* breus:

<i>ó</i> breu	<i>ó</i> breu
(328) <i>κὀλ</i> OIAC	<i>κὀλ</i> R
(558) <i>ἴφκ</i> A	<i>ἴφκ</i> OIRC
(598) <i>βὀε</i> OIAC	<i>βὀε</i> R
(705) <i>ἴφκ</i> A	<i>ἴφκ</i> OIRC
(935) <i>ὄυ</i> OIAC	<i>ὄυ</i> R
(1007) <i>φὀκ</i> OIAR	<i>φὀκ</i> C
(1116) <i>κὰλκὀμ</i> OIAC	<i>κὰλκὀμ</i> R
(1125) <i>ρὶβὀτ</i> OIAR	<i>ρὶβὀτ</i> C
(1253) <i>κὀλς</i> A	<i>κὀλς</i> OIRC

Els pocs restants es reparteixen entre

<i>ó</i> breu	<i>ó</i> breu	<i>ó</i> llarga
(283) <i>κὀλ</i> OIA	<i>κὀλ</i> R	<i>κὀλαε</i> C
(935) <i>ὄυς</i> »	<i>ὄυς</i> »	<i>ὄυς</i> »

<i>ó</i> breu	<i>ó</i> llarga
(1061) <i>φὀρκ</i> OIAR	<i>φὀρκ</i> C

<i>ó</i> llarga	<i>ó</i> llarga
(598) <i>βὀγε</i> OAC	<i>βὀγε</i> IR
(1775) <i>κὰβὀτε</i> OIAC	<i>κὰβὀτε</i> R

§ 57. Diferentment de ço que es constata en els grans grups dialectals del català, el rossellonès té com a reflex de *o* la vocal *ú* breu (1). Almenys és aquesta la que trobem més generalitzada.

Exemples:

(47) <i>agust</i>	(421) <i>pumæs</i>	(803) <i>müru</i>
(323) <i>puł</i>	(430) <i>plümæ</i>	(941) <i>ünkle</i>
(331) <i>kúze</i>	(614) <i>frun</i>	(1016) <i>kulum</i>
(396) <i>dúæs</i>	(638) <i>jinuł</i>	(1510) <i>kudun</i>

I així seguint fins a una trentena de paraules.

§ 58. La *ú* llarga, general en tots els punts, la registrem solament en aquests quatre exemples:

(151) <i>búkæ</i>	(1909) <i>baɾguyúæ</i>
(1119) <i>filúæ</i>	(1916) <i>træmúæ</i>

on, com veiem en altre lloc (§ 38), la vocal tònica està en posició lliure.

§ 59. Una sèrie de vint-i-quatre exemples ens ofereix la vocal *ú*, breu o llarga segons les localitats. Heu's-ne aquí una mostra:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> llarga
(128) <i>pástúæ</i> AC	<i>pástúre</i> OIR
(265) <i>rúres</i> O	<i>rúres</i> IARC
(582) <i>flus</i> IAR	<i>flus</i> OC
(653) <i>guł</i> OARC	<i>guł</i> I
(722) <i>júbæs</i> OAR	<i>júbæs</i> IC
(885) <i>músæ</i> IA	<i>músæ</i> ORC

(1) Encara que més nombrosos que en altres casos (comp. §§ 36, 50), es poden considerar també com a excepcionals els exemples que tenen les nasals *ũ* o *õ*, tals com (25) *qn ũn* RC; (67) *qtensjõ* R; (922) *nũ* R; (1045) *pũneũ* AR; (1677) *pũndem* c.

§ 60. Una trentena d'exemples, vint-i-cinc dels quals són reportables a paraules amb les terminacions -ONEM, -OREM, tenen com a reflex, en tots els punts, la vocal posterior extrema mitjana *ú* breu (comp. § 58):

(75) <i>tãrdũ</i>	(236) <i>kãrbũ</i>
(106) <i>putũ</i>	(333) <i>kulu</i>
(166) <i>butũ</i>	(854) <i>mĩũ</i>
(223) <i>kãlu</i>	(1204) <i>sãbu</i>
(231) <i>kãnsũ</i>	(1306) <i>tĩãdũ</i>

§ 61. La *ú* i la *ú* breus figuren en exemples relativament poc variats en llur constitució fonètica. Són aquests:

	<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(83)	<i>sun</i> C	<i>sun</i> OIAR
(83)	» RC	» OIA
(102, 509, 563, 500)	» IARC	» O
(282)	» IR	» OAC
(847, 1090)	» IRC	» OA
(803, 1650, 1679)	» IAR	» OC
(1203)	» I	» ORC

Fora d'aquestes formes del verb *ésser* (1), tenim repartint-se els dos matisos vocàlics:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(282) <i>duŕs</i> IA	<i>duŕs</i> ORC
(656) <i>bun</i> OARC	<i>bún</i> I
(886) <i>mutus</i> ORC	<i>mutus</i> IA
(942) <i>úngle</i> IARC	<i>úngl₂</i> O
(1051) <i>puzu</i> OC	<i>púzu</i> IAR
(1055) <i>pumæ</i> IARC	<i>pum₂</i> O
(1073) <i>palmu</i> R	<i>palmu</i> OIAC
(1098) <i>arãũũn</i> A	<i>arãũũ</i> OIRC
(1488) <i>kãriũũn</i> IAC	<i>kãriũũn</i> OR
(1702) <i>duæs</i> C	<i>duŕs</i> OIAR
(1767) <i>fãngũs</i> OIRC	<i>fãngũs</i> A

(1) Citem, de passada, la forma analògica (91, 506, 522, 1559) *sẽm* < SUMUS en compte de *sum* (?) i (317) *kunŕce* < COGNOSCERE.

§ 62. La vocal *ɥ* breu o llarga, com a reflex únic de *o*, està ben poc representada. En tenim un total de dotze exemples, repartits així:

Amb *ɥ* breu

(163) <i>bɥts</i>	(1171) <i>rɥé</i>
(424) <i>dɥtʒé</i>	(1228) <i>tɥtæ</i>
(659) <i>gɥtæs</i>	(1253) <i>sɥpæ</i>
(929) <i>tɥtæ</i>	(1271) <i>subɥrtɥt</i>

Amb *ɥ* llarga (336) *kɥre*

Amb

<i>ɥ</i> breu	<i>ɥ</i> llarga
(421) <i>dɥlsæs</i> IAR	<i>dɥlsæs</i> OC
(1228) <i>sɥlɛ</i> R	<i>sɥlɛ</i> OIAC
(1258) <i>sɥrt</i> OIRC	<i>sɥrt</i> A

De la qual cosa se segueix que la *ɥ* pot considerar-se com un reflex excepcional, per no dir anormal, de la *o*.

§ 63. Ço que acabem de dir ve confirmat encara per aquells casos on alternen les dues *u*, l'oberta i la tancada, amb quantitat diferent. La *u* tancada és la que predomina en la majoria dels exemples, en relació amb les localitats. Així tenim:

<i>ɥ</i> breu	<i>ɥ</i> breu
(37) <i>gɥst</i> IR	<i>gɥst</i> OAC
(150) <i>bɥk</i> OARC	<i>bɥk</i> I
(656) <i>gɥst</i> IR	<i>gɥst</i> OAC
(907) <i>nɥbɥt</i> R	<i>nɥbɥt</i> OIAC
(943) <i>ɥnzɛ</i> OIRC	<i>ɥnzɛ</i> A
(960) <i>ɥrs</i> RC	<i>ɥrs</i> OIA
(1008) <i>pɥl</i> »	<i>pɥl</i> »
(1067) » OIRC	» A
(1738) <i>brɥnɥs</i> »	<i>brɥnɥs</i> »
(1783) <i>lɥgɥnɥs</i> »	<i>lɥgɥnɥs</i> »

ú breu	ú llarga
(1258) <i>súrdɛ</i> R	<i>súrdɛ</i> OIAC
ú llarga	ú breu
(911) <i>nəbúðæ</i> IARC	<i>nəbúðə</i> O
ú llarga	ú llarga
(160) <i>búʂɛ</i> OIRC	<i>búʂæ</i> A
(265) <i>rúʀɛ</i> »	<i>rúʀɛ</i> »
(1171) <i>rúʂɛ</i> »	<i>rúʂæ</i> »

Anotem aquí l'únic exemple que ofereix

ú breu	ú breu	ú llarga	ú llarga
(444) <i>əskúʂɛ</i> OC	<i>əskúʂɛ</i> R	<i>əskúʂɛ</i> I	<i>əskúʂæ</i> A

§ 64. El mateix que dèiem suara (§ 63) pot dir-se quan els reflexos són més de dos, la *ɹ* i la *ʊ* alternant amb diferent quantitat:

ú breu	ú breu	ú llarga
(279) <i>gúʂɛ</i> I	<i>gúʂæ</i> A	<i>gúʂɛ</i> ORC
(783) <i>lup</i> R	<i>lup</i> OAC	<i>lup</i> I
(1176) <i>súʀæ</i> IA	<i>súʀɛ</i> OC	<i>súʀɛ</i> R
(1313) <i>búʂæ</i> IAC	<i>búʂɛ</i> O	<i>búʂɛ</i> »
ú breu	ú breu	ú llarga
(658) <i>gúʂɛ</i> R	<i>gúʂɛ</i> OIA	<i>gúʂæ</i> C
(602) <i>furn</i> C	<i>furn</i> »	<i>furn</i> R
(603) <i>fúrke</i> R	<i>fúrke</i> A	<i>fúrke</i> OIC
ú breu	ú llarga	ú llarga
(449) <i>əskrumədiúrɛ</i> OR	<i>-diúræ</i> IC	<i>-diúræ</i> A
(1179) <i>ləbədúʀæ</i> C	— » IR	» OA
(783) <i>lúbɛ</i> R	<i>lúbɛ</i> OIC	<i>lúbæ</i> A
(876) <i>múʂke</i> »	<i>múʂke</i> »	<i>múʂkæ</i> »

	ú llarga	ú breu	ú llarga
(495)	<i>astúþæ</i> IRC	<i>astúþ₂</i> O	<i>astúþæ</i> A
(1250)	<i>súfre</i> »	<i>súfr₂</i> »	<i>súfre</i> »
(1602)	<i>kúrþe</i> R	<i>kúrþæ</i> IC	<i>kúrþ₂</i> OA
	ú breu	ú breu	ú breu
(396)	<i>dus</i> O	<i>dus</i> ARC	<i>dus</i> I
(878)	<i>mukqadus</i> R	<i>-adus</i> OC	<i>-adus</i> IA
(1048)	<i>þóruk</i> »	<i>þóruk</i> »	<i>þóru</i> »
(1607)	<i>dus</i> I	<i>dus</i> AR	<i>dus</i> OC

§ 65. La *u* alterna en aquests tres casos d'un sol exemple, en els quals concorre amb la *u*:

	ú breu	u breu
(163)	<i>dus</i> OAC	<i>dus</i> IR
(397)	» OAR	» IC
(591)	» IR	» OAC

§ 66. Un reflex totalment diferent dels que havem vist fins ara, el trobem en uns pocs exemples, que donen:

	ó llarga	ú llarga
(387)	<i>óre</i> OIAC	<i>ure</i> R
(692)	» »	» »

La *ó* llarga per a tots els punts, la trobem solament en (295) *astizóþæs*. Fora d'això, tenim:

	ó llarga	ó breu
(931)	<i>óktóþr₂</i> O	<i>óktóþr₂</i> IARC
(1111)	<i>kátóþr₂e</i> OIAC	<i>kátóþr₂e</i> R
	ó llarga	ó llarga
(101)	<i>þóu</i> A	<i>þóu</i> OIRC

	ó breu	ú breu
(1104)	<i>póus</i> OIAC	<i>pús</i> R

	ó breu	u breu
(1104)	<i>póu</i> OIA	<i>pu</i> RC

U

§ 67. El reflex de la vocal posterior extrema que pot considerar-se com a normal, és una *ú* tancada, essent l'oberta *ú* molt poc representada, i la mitja *ú*, sempre breu, concorrent generalment en formes iguals o en casos d'igual constitució fonètica. Advertim que, fora de casos isolats (§ 68), el so *ú* del francès és completament desconegut del nostre dialecte. Quant a la quantitat, la vocal breu és la predominant en les llistes d'exemples, que ofereixen variants distintes segons les localitats. Aquest predomini de la quantitat breu va aparellat amb el caràcter tancat de la vocal, resultant ésser el tipus *ú* breu el més generalitzat. Cal notar, no gens menys, que és solament per pura casualitat que coincideixen en nombre els casos fonètics amb *ú* llarga i breu iguals en tot el domini.

§ 68. Així, doncs, tenim en primer terme, oferint en tots els punts *ú* breu, aquests exemples:

(41)	<i>búru</i>	(372)	<i>kul</i>	(787)	<i>diluns</i>
(182)	<i>brünæ</i> (1)	(477)	<i>agúlæ</i>	(1380)	<i>bujæ</i>
(290)	<i>dúru</i>	(721)	<i>dæ jus</i>	(1735)	<i>balut</i>

§ 69. Donen, en canvi, *ú* llarga aquests:

(149)	<i>busúdæ</i>	(1244)	<i>brúcæ</i>	(1375)	<i>buřúgæ</i>
(267)	<i>arúgæ</i>	(1278)	<i>rúsklæ</i>	(1466)	<i>blúz₂</i> (2)
(1039)	<i>plújæ</i>	(1342)	<i>trújæ</i>	(1828)	<i>mandrúę</i>

(1) R fa, excepcionalment, *brünę*. La forma masculina (182) *brun* que presenten IAC, sona també *brün* a R, però *bræn* a O.

(2) El punt I dóna *blódæ*.

§ 70. Els exemples que donen en tots els punts una *ú* breu i mitja es redueixen a

(28, 1041, 1307) *iu*;
 (51, 119, 166, 286, 569, 875, 1007, 1123, 1374) *un*;
 (566, 1218) *sus*;
 (861) *minutæ*.

Citem aquí el cas isolat (615) *fruit* A, *frwit* R, *frwit* OIC.

§ 71. La sèrie d'exemples que mostren com a reflex la vocal *ú*, breu o llarga segons les localitats, puja al nombre de vint. Heu's-ne aquí una mostra:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> llarga
(14) <i>qgú₂</i> OIRC	<i>qgú₂æ</i> A
(364) <i>krú₂</i> O	<i>krú₂æ</i> ARCI
(429) <i>durt</i> OARC	<i>durt</i> I
(448) <i>qskrú₂</i> OC	<i>qskrú₂æ</i> IAR
(616) <i>fum</i> IARC	<i>fum</i> O
(788) <i>lún₂</i> AR	<i>lún₂</i> OIC
(1259) <i>múdæ</i> ORC	<i>múdæ</i> IA

§ 72. No són tan nombrosos com els del paràgraf anterior els exemples que ofereixen repartits els tipus

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(12) <i>qjudi</i> O	<i>qjudi</i> IARC
(1118) <i>kalkus</i> IC	<i>kalkún</i> OAR
(1269) <i>seguri</i> OC	<i>seguri</i> IAR
(1347) <i>un</i> IR	<i>un</i> OAC

{ 105, 106, 503,
 712, 866, 935, } *un* R
 { 1336, 1354 }

un OIAC

(117) <i>un</i> RC	<i>un</i> OIA
(801) <i>unɛ</i> R	<i>un₂</i> OIAC
(915) <i>ún</i> IAR	<i>un</i> OC
(982) <i>un</i> I	<i>un</i> OARC
(1665) <i>dĩngus</i> OR	<i>dĩngus</i> IAC

§ 73. Les combinacions amb la *ú*, altres que les que havem vist, són nombroses. El cas de *ú* i *ú* breus està representat per una dotzena d'exemples:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(149) <i>ąskut</i> OIRC	<i>skut</i> A
(735) <i>juv</i> »	<i>juv</i> »
(1000) <i>pardút</i> ORC	<i>pardut</i> IA
(1106) <i>purt</i> OIRC	<i>purt</i> A
(1242) <i>grut</i> OIAR	<i>grút</i> C
(1270) <i>sæbúk</i> OIR	<i>sæbuk</i> A (1)

§ 74. Oferint els tres matisos qualitatis *u*, *ú*, *u* breus, trobem:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu	<i>u</i> breu
(103) <i>ągut</i> R	<i>ągut</i> OAC	<i>ągut</i> I
(204) <i>unæ</i> I	<i>une</i> OAC	<i>unɛ</i> R
(361) <i>krągut</i> OI	<i>krągut</i> AC	<i>krągut</i> R
(1036) <i>plųgút</i> I	<i>plųgút</i> OC	<i>plųgut</i> AR
(1259) <i>mút</i> IRC	<i>mút</i> O	<i>mút</i> A
(1520) <i>kukút</i> R	<i>kukút</i> OA	<i>kúkut</i> IC

I així seguint fins a una vintena d'exemples.

§ 75. No passen, en canvi, tampoc d'una dotzena els que tenen els dos reflexos *ú*, *ú* breus. Heu's-ne aquí mostra:

<i>ú</i> breu	<i>ú</i> breu
(102) <i>tĩngut</i> ARC	<i>tĩngut</i> OI
(183) <i>brúk</i> OIAC	<i>bruk</i> R
(222) <i>unæ</i> AR	<i>un₂</i> OIC
(726) <i>juk</i> OC	<i>ju</i> IAR
(891) <i>mąđurt</i> OIR	<i>mąđu</i> AC

(1) C fa, excepcionalment, *sąűk*.

§ 76. És sumament reduït el nombre de paraules que representa les altres combinacions. Així tenim dos exemples de

ú breu	ú llarga
(891) <i>mądúræ</i> ARC	<i>mądúr₂</i> OI
(1107) <i>þúrğ₂</i> O	<i>þúrğæ</i> IARC

un de

ú breu	ú llarga	ú breu	ú llarga
(186) <i>buc</i> IA	<i>buc</i> O	<i>buc</i> R	<i>buc</i> C

un de

ú breu	ú llarga
(1001) <i>þardúðæ</i> C	<i>þardúð₂</i> OIAR

dos de

ú llarga	ú llarga
(608) <i>mądúæ₂</i> ORC	<i>mądúæ</i> IA
(1683) <i>þúr₂</i> OIRC	<i>þúræ</i> A

i un de

ú breu	ú llarga
(1317) <i>turtúğæ</i> IARC	<i>turtúğ₂</i> O

§ 77. Resumint ara els resultats que es desprenen de l'exposició de materials que havem fet, segons l'Atlas, tenim que:

α. La *ī* manté arreu el seu caràcter qualitatiu (§ 2). Quantitativament, però, no pot establir-se cap regla fixa, llevat dels casos on la vocal es presenta al final de mot en tots els punts, donant una *í* breu (§ 3). Feta abstracció d'aquests, la vocal predominant és la *í* breu (§§ 4 — 13). Els exemples que ofereixen una *í* són raríssims (§ 14).

β. La *ē* dóna com a resultat més freqüent *é* i *ê*, breus o llargues, diferentment repartides en el domini (§§ 17, 18, 20, 22 — 25). Una *ê*, breu o llarga segons les localitats, es constata sols en una tren-

tena d'exemples (§§ 15 i 19). El mateix s'ha de dir de la *é* per a una vintena (§ 16). Els reflexos *í*, *ē* concorren en pocs exemples i en casos especials (§§ 26 i 27).

γ. La *ē* dóna normalment *é* breu o llarga segons els punts (§§ 28 i 31). El reflex únic *é* breu el trobem en una quarantena d'exemples (§ 29), així com *é* llarga solament en vuit (§ 30). El reflex *é* no compareix més que davant de *l* o *r*, i encara en poques paraules (§ 32). Davant d'una consonant nasal o palatal tenim *é* breu (§ 33); una alternància entre *é*, *ē* breus es constata per una quarantena d'exemples (§ 34); en algunes paraules del mateix cas (ço és, davant de palatal), registrem una *i* amb diferents matisos (§ 35).

δ. La *A* té com a reflex més nombrosament representat (uns 350 exemples aproximadament) una *á* breu (§ 36), els reflexos *ā* i *æ* podent considerar-se com a isolats i excepcionals (§§ 36 i 37). En posició lliure, trobem una quarantena d'exemples donant *á* llarga (§ 38); *i*, en posició travada, en canvi, solament cinc (§ 39). La *á*, breu o llarga segons les localitats, està representada per poc més d'un centenar d'exemples (§§ 40 i 41). El reflex *é* (<-ARIU) es pot donar com a regular (§ 42), els dos reflexos *é*, *ē* breus constant-se sols en una vintena de paraules (§ 43). En les formes femenines del dit sufix -ARIU trobem l'alternància *é* breu o llarga (§§ 44 i 46); i l'únic reflex *é* llarga sols en quatre exemples (§ 45). S'ha de fer esment del resultat especial *ié*, *yé*, etc., que s'observa en una sèrie de mots per influència francesa (§ 47). El resultat de la *A* seguida de consonant palatal és *é* breu (§ 48), i esporàdicament *é* breu o llarga (§ 48). Els reflexos *á*, *á* breu o llarga són escassos (§ 49).

ε. La *o* dóna normalment *ó* breu (§ 50), la *ō* essent una excepció (§ 50) i la *ó* llarga reduint-se a uns setze exemples (§ 51). El reflex *ó*, breu o llarga segons les localitats, està representat per una quarantena de casos (§ 52). Davant de consonant nasal o palatal, tenim com a resultat normal una *ú* breu (§ 53), i, esporàdicament, altres combinacions de la mateixa vocal amb diferents quantitat i qualitat (§ 54). Una *i*, *e*, davant de palatal, existeix en pocs casos (§ 55). — La *ó* i la *ó* breus estan representades per una dotzena escassa d'exemples, essent les altres combinacion poc nodrides (§ 56).

5. La *o* torna regularment *ú* breu (§ 57); la *ú* llarga és esporàdica (§ 58), i la *ü* excepcional (§ 57). L'existència de *ú*, llarga o breu segons les localitats, està representada per vint-i-quatre exemples (§ 59). L'únic cas de *ü* breu en tot el domini, correspon a una -o final romànica (§ 60). Fora dels casos anotats, totes les altres combinacions de qualitat i quantitat de la *u* són poc nodrides d'exemples (§§ 61 — 65); i els que tenen *o*, *o* com a reflex, sumament escassos (§ 66).

7. La *ü* dóna normalment *ú* breu (§§ 67, 68), la *ú* llarga essent limitada a deu exemples (§ 69) i essent rar el reflex *ü* breu (§ 70). La combinació de *ú*, llarga o breu segons les localitats, compta una vintena d'exemples (§ 71); i la de *ú*, *ü* breus, menys encara (§ 72). Es redueix a una dotzena el repartiment de *ú*, *ú* breus (§ 73), a una vintena el de *ú*, *ú*, *ü* també breus (§ 74), i a nombres menys nodrits els altres (§§ 75, 76). El so *ü* és excepcional (§§ 67, 73).